

Spaanse moslims

AUTEUR MONIQUE PERQUIN

De verovering van Ceuta en Melilla tijdens de Spaanse reconquista in de vijftiende eeuw betekende het begin van de Iberische expansie in het noorden van Afrika. Eeuwenlang functioneerden de steden als belangrijke militaire fortificaties binnen de verdedigingslinie langs de Marokkaanse kust. Ondanks pogingen van Arabische rijken en Berberdynastieën om de steden opnieuw in handen van Afrikaanse heersers te krijgen, heeft Spanje de zeggenschap over Ceuta en Melilla tot op de dag van vandaag behouden. In de twintigste eeuw stond het huidige Marokko gedurende enkele decennia onder het protectoraat van Frankrijk en Spanje. In 1956 verwierf het land onafhankelijkheid en in 1975 werden de laatste Spaanse gebieden in zuidelijk Marokko officieel overgedragen. Ceuta en Melilla bleven echter Spaans en zijn dat, tot ontevredenheid van de Marokkaanse staat, anno 2006 nog steeds.

Marokko beschouwt het Spaanse territorium in Noord-Afrika als koloniaal gebied en een onrechtmatig overblijfsel van het protectoraat. Daarom doet de overheid regelmatig een beroep op de Verenigde Naties om overdracht via internationale weg af te dwingen. Tot ongenoegen van de Spaanse staat en de inwoners van Ceuta en Melilla moedigt de Marokkaanse koning zijn onderdanen bij tijd en wijle aan om de steden in een bevrijdingsmars van het koloniale juk te ontdoen. Een van de belangrijkste argumenten voor Marokko's territoriale claim is de aanwezigheid van een omvangrijke moslimgemeenschap van Marokkaanse afkomst.

Bijna de helft van de 140 duizend inwoners van Ceuta en Melilla kan gerekend worden tot de islamitische minderheid. Door een hoog geboortecijfer onder moslims verschuift deze verhouding snel en zal de moslimgemeenschap binnen enkele jaren de grootste etnische bevolkingsgroep in de Spaanse steden zijn. De Marokkaanse staat beschouwt de moslims van Ceuta en Melilla als Marokkaanse burgers die bezet zijn door de Spaanse overheerser. Omdat volgens de interpretatie van Rabat alle Ma-

rokkaanse burgers de territoriale belangen van Marokko behoren te dienen, worden de moslims van Ceuta en Melilla die de Spaanse nationaliteit hebben aangenomen openlijk van landverraad beschuldigd. Daardoor hebben veel moslims in Ceuta en Melilla een moeizame relatie met het buurland.

Maar ook binnen de Spaanse staat voelen velen van hen zich niet welkom. Hoewel zij in meerderheid reeds tot de derde generatie migranten behoren, beschikken de islamitische inwoners van Ceuta en Melilla pas sinds 1987 officieel over de Spaanse nationaliteit. Veel Spaanse politici en inwoners van de steden beschouwen de moslimbevolking van de steden als een potentiële bedreiging van de Spaanse soevereiniteit. De perceptie dat de moslims zich door culturele overeenkomsten verbonden voelen met Marokko is aanleiding voor de publicatie van rapporten en artikelen waarin wordt gewaarschuwd voor anti-Spaanse sentimenten en aanhang van de territoriale claim van de Marokkaanse vorst. De moslimbevolking van de stad wordt door de auteurs van dit soort publicaties beschouwd als een paard van Troje dat op een dag van binnenuit de aanval zal openen. Door stimulering van de islamitische bevolkingsgroei zou de Marokkaanse regering bezig zijn met een bijna onmerkbaar overname van Ceuta en Melilla.

Politieke mobilisatie

Deze visies hebben sterk nadelige gevolgen voor de politieke en sociaal-economische positie van de moslimbevolking van Ceuta en Melilla. Uit angst voor een islamitische revolutie trachten Spaanse politici en de christelijke elite van beide steden de moslimbevolking zoveel mogelijk buiten de politieke machtsposities te houden. Sociale marginalisatie en politieke manipulatie worden aangewend om de invloed van de moslimbevolking te beperken. Dit draagt bij aan de hoge werkloosheid, de slechte woonomstandigheden en de beperkte politieke participatie waar de moslimbevolking van Ceuta en Melilla mee kampt. Ruim ze-

In het noorden van Marokko liggen twee Spaanse steden – Ceuta en Melilla – waar grensconflicten, drugshandel, mensensmokkel, sociale isolatie en etnische segregatie het leven bepalen.

in Afrika

ventig procent van de moslims is werkloos of doet informeel werk, de grote meerderheid woont geconcentreerd in getto's waar slechts illegale woningen staan en niet meer dan één procent vindt een baan bij Spanje's meest populaire werkgever: de overheid. Drugshandel vormt een alternatieve inkomstenbron waar vooral veel islamitische jongeren van afhankelijk zijn.

De ongelijke economische en politieke machtsverdeling tussen christenen en moslims in Ceuta en Melilla is historisch gegroeid en aan weinig verandering onderhevig. Vooral in institutioneel opzicht is sprake van structurele marginalisatie doordat opwaartse sociale mobiliteit op de arbeidsmarkt en in de politiek uitblijft. Discriminatie is in sterke mate verantwoordelijk voor deze situatie van voortdurende etnische segregatie.

Uit onvrede met de marginalisatie bestaat er in Ceuta en Melilla sinds het einde van de jaren tachtig een politieke beweging die zich richt op de verbetering van de sociaal-economische positie van de moslimbevolking. Sinds die tijd zijn er in Ceuta maar liefst acht en in Melilla zes politieke partijen opgericht die bestempeld kunnen worden als moslimpartij. Zij worden uitsluitend door moslims geleid en aangehangen. Deze partijen participeren elke vier jaar in de lokale verkiezingen, die leiden tot de benoeming van de lokale regering. Deze regering heeft plaatselijk vrij veel macht aangezien Ceuta en Melilla binnen de Spaanse staat de status van autonome stad hebben.

De heersende politieke elite ziet de opkomst van de politieke moslimpartijen als een bedreiging van haar machtspositie en probeert ze op verschillende manieren tegen te werken. Daartoe wordt niet slechts van democratische middelen gebruik gemaakt, maar ook van minder legitieme strategieën. Leiders van moslimpartijen worden omgekocht of geïncorporeerd en gaan zo functioneren als marionetten van de gevestigde partijen. Tijdens verkiezingen verzekeren de grotere partijen zich van een groot aantal 'moslimstemmen' door werkloze kiesgerechtigden een tijdelijk contract

aan te bieden in ruil voor hun stem. De hoge werkloosheid onder moslims draagt bij aan het succes van deze strategie.

De lokale politieke elite van Ceuta en Melilla is niet de enige belangenpartij die politieke mobilisatie van de moslimbevolking probeert tegen te werken. Ook de Spaanse en Marokkaanse nationale overheden hebben belang bij de etnopolitieke situatie in Ceuta en Melilla en reageren op elke rimpeling van het water. Spanje wil voorkomen dat politieke moslimpartijen teveel macht krijgen, omdat zij bevreesd is voor een revolutie op eigen grondgebied die etnische onlusten of pro-Marokkaanse sentimenten zou kunnen voeden. Marokko ziet op haar beurt liever geen zelfstandig opererende politieke moslimbewegingen ontstaan waarover zij geen controle kan uitoefenen. De Marokkaanse regering heeft de reële angst dat zelfstandige moslimpartijen in Ceuta en Melilla niks willen weten van de territoriale claim van het buurland. Het gevolg van dit alles is dat zowel de Spaanse als de Marokkaanse overheid de politieke moslimbewegingen in Ceuta en Melilla zoveel mogelijk trachten te beheersen. Moslimpolitici en andere leidende figuren uit de moslimgemeenschap worden nauwlettend in de gaten gehouden door de inlichtingendiensten van beide staten. De zo verkregen informatie wordt aangewend om ongewenste politieke initiatieven de kop in te drukken. Door middel van infiltratie en bedreiging zijn in het verleden vele pogingen gedaan politieke moslimbewegingen om zeep te helpen.

Moslimpartijen in het parlement

Ondanks deze tegenwerkingen groeit het aantal politieke moslimpartijen en behalen zij samen steeds meer stemmen bij de lokale verkiezingen. In 1995 verwierven moslimpartijen in beide steden voor het eerst zetels in het lokale parlement. Sinds dat jaar is het aantal zetels dat bezet wordt door moslimpartijen snel gegroeid. Een grote barrière voor succes blijft echter de onderlinge strijd binnen de politieke islamitische elite, die de oorzaak is van het

grote aantal kleine partijen. Hoewel de verschillende moslimpartijen een identiek politiek discours hebben en steunen op dezelfde achterban, komen gezamenlijke politieke projecten maar moeilijk van de grond. Dit wordt voor een groot deel veroorzaakt door de verdeel-en-heers politiek die de gevestigde partijen voeren met het doel de politieke mobilisatie van de moslimbevolking te belemmeren. Desondanks lijkt dit jaar in Ceuta de eerste serieuze poging tot officiële samenwerking te gaan slagen. Begin 2005 hebben de grootste vier moslimpartijen een vriendschappelijk verdrag getekend en zijn besprekingen begonnen over een mogelijke fusie. Daarbij is veel contact met de belangrijkste moslimpartijen in Melilla. Wanneer interne rivaliteit en tegenwerking van buiten af er niet in zullen slagen deze fusie te breken, zal deze partij in Ceuta bij de komende lokale verkiezingen naar schatting bijna de helft van de zetels in handen krijgen. In de woorden van één van de politieke leiders: "De christelijke autoriteiten hebben een muur opgeworpen. Maar wij duwen met z'n allen al jaren tegen die muur en de duwende massa wordt sterker en groter. Op een dag valt hij om en bestormen we met z'n allen het gemeentehuis."

Moniek Perquin is afgestudeerd sociaal geograaf en oud-redacteur van AGORA. Dit artikel is gebaseerd op haar scriptieonderzoek.

Literatuurselectie

- Cajal, M. (2003) Ceuta, Melilla, Olivenza y Gibraltar. Donde acaba España? Madrid: Siglo veintiuno.
- Driessen, H. (1992) On the Spanish-Moroccan frontier: a study in ritual, power and ethnicity. New York: Berg Publishers Limited.
- CES (2003) Memoria sobre la situación socioeconómico y laboral. Ceuta: CES.
- García Flórez, D. (1997) Ceuta y Melilla: Cuestión de Estado. Melilla: Ciudad Autónoma de Melilla, Ceuta: Ciudad Autónoma de Ceuta.
- Gold, P. (2000) Europe or Africa? A contemporary study of the Spanish North African enclaves of Ceuta and Melilla. Liverpool: Liverpool University Press.
- Serna, A. (2001) Al sur de Tarifa. España-Marruecos: Un Malentendido Histórico. Madrid: Marcial Pons.